لە بری بیرەوەری یان هەڵگەڕانەوە لە مێژوو؟!..
سەدیق سەعید ڕواندزی

هیچ شۆڕشێك نییە لە دنیادا، هەموو ئامانجەكانی خۆی بێنێتە دی. ئەگەر ئەو ئامانجانە خەونی گەورە و لە پێشینەی كارەكتەرەكانی شۆڕشیش بێت. مرۆڤەكان بەو خەیاڵەوە بەشداری شۆڕش دەكەن، كە دواجار شۆڕش دنیای پێشوویان بۆ بڕوخێنێت و دنیایەكی دیكەیان بۆ بونیاد بنێ. بەڵام نازانم كامە بیرمەندە دەڵێت:(شۆڕشەكان زیندانێك دەڕوخێنن بۆئەوەی زیندانێكی دیكە بونیاد بنێن) گەلێك جار شۆڕشەكان لە بری ئەوەی خەونی هەموومان بێننە دی، بە پێچەوانەوە ئەو خەونانەش دەژاكێنێ، كە بە شۆڕشەوە دەیانبینین، تا ئەو ڕادەیەی جۆرێك لە پەشیمانی دامان بگرێت. بەڵام بە بڕوای من هەڵەی گەورە لەوە دایە، كە هەموو شۆڕش ڕەت بكەینەوە، یان كورت بكەینەوە لە گەندەڵی بەرپرسێك و كوشتنی مرۆڤێك. هەمیشە ئێمە دیوێكی شۆڕش دەبینین و دیوەكەی تری فەرامۆش دەكەین. شۆڕشی كوبا، كاسترۆی بەرهەمهێنا و گیڤاراش، بەڵام ئایا ئەو دوو كارەكتەرە وەك یەك لە یادەوەری مرۆڤەكان ماونەتەوە؟ لە دوای ڕاپەڕینەوە، ڕەخنەكردنی شۆڕشی شاخ و خەباتی چەكداری ، بەشێك بووە لەو نووسینانەی لە چوارچێوەی گێڕانەوەی یادەوەریەكاندا باسكراون. بەڵام ئەوەی جێگەی سەرنجە ئەوەیە، ئەو ڕەخنەكردنە بە ئەندازەیەكی قووڵ و بریندارکەر لەلایەن كەسانێكەوە دەگیرێت، كە خۆیان كارەكتەری واقیعی و بكەری دیاری ئەو خەباتە و بڕوا پێهێنەری یەكەم و كۆتایی ئەو شۆڕشە و ئەو خەباتەش بوونە. ئەمەش دروست ئەو پەندە كوردییەم دێنێتەوە یاد كە (مرۆڤ ئاوی لە كانییەك خواردەوە، نەنگییەكی گەورەیە دواتر بەردی تێ بگرێت) نووسینی ئەو كارەكتەرانەشم وەك ئەوە دێتە بەرچاو. چونكە ئەوانیش لە ڕابردوو، لە مێژووی خۆیان هەڵدەگەڕێنەوە، دروست وەك ئەوەی مەلا بەختیار لە كتێبی (لە بری بیرەوەریدا) كردوویەتی. بەڵام ئاخۆ ئەمە دەتوانێ قەناعەت بە كەس بێنێ؟ گومان دەكەم! ئەم كتێبە، دیدی مرۆڤێكە بۆ شۆڕش كە خۆی وەك شۆڕشگێڕێك تیایدا بەشداربووە و خەونی گەورەی لە سەر هەڵچنیوە. بۆیە بە بڕوای من ئەو ناتوانێت تەپوتۆزی ئەو مێژووە لە خۆی دابتەكێنێت كە ئەگەر مێژووەكە ناشرینیش بێت. ئەمە بەو مانایە نییە كە نووسەری كتێبەكە بكەری سەرەكی، یان بەشداری

ئەو ڕووداوە تراژیدیانە بووبێت کە ئەو دوای چەندین ساڵ، تازە بە بیری دێنەوە و ڕەخنەیان دەکات و (کۆنە کا) بە با دەکات! بەڵکو بەو مانایەی کە ئەویش لە شۆڕشەکە دابووە و بەرهەمی شۆڕشەکەش هەر چییەك بووبێت، بە شکست و دۆڕان و ناشرینی، یان سەرکەوتن و دەسکەوت، ئەویش هاوبەشە. ئیدی پشت کردنە ئەو ڕابردووە، هەوڵدان بۆ نادیدەگرتنی و بە تەلخ نیشاندانی لە دیدی هەمووواندا، هەوڵێکی بێهوودەیە، چونکە لە بەرای نووسەری کتێبەکە خۆی، هەموومان مێژوو، ماهیەتی شۆڕش، خەون و خەوش و جوانیی و دەسکەوتەکانی ئەو شۆڕشەمان بینیوە و دەزانین کە لە هەڵو مەرجێکی هێندە نائومێد و پڕ لە شکست و دۆڕان سەریهەڵدا، کە خامۆشییەکی گەورە هەمووانی گرتبووەوە. یەکێك لەو پرسیارانەی خوێنەر لە میانەی خوێندنەوەی ئەو کتێبەدا لە هزریدا دروست دەبێت ئەوەیە، کە بۆچی نووسەر ئەو کتێبە دوای چەندین دەیە دەنووسێت؟ بە تایبەتی کە ئەو خۆی لە پێشەکیدا ئاماژەی بەوە داوە، کە بە کەمتر لە مانگێك لە کاتی کەرەنتینەدا، ئەو کتێبەی نووسیوە ؟ ئەمە لەلایەك، لەلایەکی دیکەوە، بۆچی نووسەر ڕەخنە لە ڕەمزەکانی ئەو شۆڕشە بە تایبەتی (نەوشیروان مستەفا و مام جەلال) دەگرێت کە لە ژیاندا نەماون؟ هەمووشمان دەزانین باسکردنی مرۆڤانێك کە مردوون و لە ژیاندا نەماون، هەم لە ڕووی ئایینی و کۆمەڵایەتی و کەسییەوە، هەمیش لە ڕووی سیاسی و فیکری و حزبییەوە، نەنگییەکی زۆرە و هاوکات نابێتە جێگەی یەقینی هیچ کەسێکیش، ئەگەر سەد لە سەد ئەو باسکردنە هیچ گومان و زێدە گێیەکیشی تێدا نەبێت. ئەمەش لە بەر یەك هۆکاری سادە ئەویش ئەوەیە، کە ئەو سیاسی و سەرکردانە، لە ژیاندا نەماون تاکو ڕاستی ڕووداوەکان باس بکەن و دەرفەتی وەڵام و بەرگریکردنیان لە خۆیان هەبێت. کوردیش وتەنی مرۆڤ کە مرد، شەیتان دەستی لێ هەڵدەگرێت و دەچێتە خانەی قسە هەڵبەستن بە دەمی مردووەوە. ئیدی باسکردنی کەسەکان دوای مەرگییان، ئاکارێکی کۆمەڵایەتی و کەسی جوان نییە، بە تایبەتیش کاتێ ئەو باسکردنە کەسانێك دەکاتە ئامانج، کە هاوڕێ و هاوخەبات و هاوبیری نزیکی ڕەخنەگرەکە خۆی بێت. کتێبی لە بری بیرەوەری، ڕووبەرێکی گەورەی بۆ ڕەخنەگرتن و ناشیرین نیشاندانی خەباتی چەکداری و بە تایبەتیش یەکێتی تەرخانە. نووسەر هەموو ئەو ڕووداوانە دەگێڕێتەوە کە لە میانەی خەبات و تێکۆشانی شاخدا ڕوویانداوە و ساڵانێکی زۆر بە سەریاندا تێپەڕیوە. لەو گێڕانەوانەیدا، تەنانەت تاڵەبانیش نەبوێردراوە، کە هەتا دوا کۆنگرەی یەکێتی، مەلا بەختیار بە (جەنابی مام) ناوی دەهێنا. بێگومان ئەمە گرفتەکە نییە، چونکە ئاساییە کەسانێك ڕەخنەی حزبایەتی و شۆڕش و ژیانی پێشمەرگایەتی بکەن و پشت بکەنە

سەرکردەکانی ئەو شۆڕشە، بەڵام ئەوەی ئاسایی نییە ئەوەیە، ئەو کەسە سیاسییەکی وەك مەلا بەختیار بێت. چونکە ئەو هەموو تەمەنی خۆی لە ڕیزی ئەو شۆڕشە بە خەباتی نهێنی، ناو شار، شاخ و دوای ڕاپەریندا، لە نێو یەکێتی بردە سەر. ئەگەر گریمان یەکێتی خاوەنی ئەو هەموو خەوش و ناشرینییە بووە، بۆچی لە نێو یەکێتی دەمایەوە؟ ئەگەر پاساوی ئەوە بێت، ئاڵای شۆڕشی دامەزراند و لە سۆنگەی ئەوە زیندانیکرا و لە سەردەمی شاخدا نەوایەکی نەبووە پەنای بباتە بەر، بۆچی لە دوای ڕاپەڕینەوە جارێکی تر لە زەحمەتکێشانەوە چووەوە نێو یەکێتی و تا پۆستی بەرپرسی دەستەی کارگێڕیی ڕۆیشت؟ هیچ دیمانەیەکی ناوبراویشم نەدیوە، دەیان و سەدان جار دەستەواژەی (جەنابی مام) دووبارە نەکاتەوە. کە واتا ئەمت لەچی و ئەمەت بۆ؟ ئەگەر یەکێتی دیلی کوشتبێت، لە سەر خۆشەویستی سزای ژنی دابێت، کەسانی بێ تاوانی زیندانی کردبێت و کوێخا و دەرەبەگ و ئاغای لە ئامێزی خۆی گرتبێت، وەك ئەوەی نووسەر لە کتێبەکەیدا نووسیویەتی، بۆچی ئامادە بووە هەر یەکێتی بێت؟ بۆیە هەموو ئەو ڕەخنانەی ناوبراو لە یەکێتی، بە بڕوای من هیچ بەهایەکی سیاسی، فیکری، مەعریفی و مێژوویان نییە. بەڵکو یەکێتی بوون مۆرکێکە بە مەلاوە نووساوە و تا دەشمرێت خەڵك بە یەکێتی دەزانێت. ئیدی هەر ڕەخنەگرتنێك لە یەکێتی و سەرکردە و کادیر و پێشمەرگەکانی، نووسەر پێی بزانێت یان نا، حەز بکات یان نا، لە دیدی من ڕەخنەکردنی خۆیەتی. ئەو کتێبە، ئەو کاتە بە های دەبوو، ئەو کاتە ڕەخنەکان شوێنی خۆیان دەگرت و لێژیکی دەبوون، کە نووسەرەکەی لە دەرەوەی ئەو شۆڕشە و ناشرینییەکانی بوایە، وەك ئەوەی خۆی وێنای دەکات. دەنا کارەکتەرێکی سیاسی، کە تەمەنی خۆی لە نێو شۆڕش و یەکێتی و کۆمەڵە بردبێتە سەر و هاوکات داکۆکیکەرێکی سەرسەختی (جەنابی مام) یش بووبێت تا ژیان ئاوایی نەکردبوو ، ئیدی نازانم خوێندنەوە بۆ ئەو مێژووە، بە شێوەیەکی لنگە و قووچ ، یاخود تاوانبارکردنی مام بە بێدەنگی و بە ئاگابوون لە بەشێك لەو ڕووداوە تراژیدیانە، چ مانایەکی هەیە؟ بەشێك لەو ڕەخنانەی نووسەر لە شۆڕشی کوردی و خەباتی شاخ دەیانگرێت، بۆ خوێنەر جێگەی سەمەرەن، چونکە وەك ئەوە وایە کەسێك لە دوورەوە ڕوانیبێتییە ئەو خەباتە و دژی ئەو ڕێبازە سیاسییە بێت کە شۆڕشەکەی لە سەر هەڵچنراوە. بۆ نموونە: نووسەر لە لاپەڕە (45) ی کتێبەکەیدا دەنووسێت:(حزبە سیاسییەکانی کورد، کاتێك لە قۆناغی ژێر زەمینی گواستویانەتەوە بۆ خەباتی چەکداری، بەو ژمارە کەمەی کادر و ئەندامانییان کە بە نهێنی پەروەردەیان کردوون، دەرەقەتی لەشکرێك چەکدار و ئەندام ولایەنگری کۆنەپارێز نەهاتوون) سەرنج بدەن، لە جیاتی پێشمەرگە چەکدار بەکار دێنێت،

واتا بە مەبەست دەیەوێت پیرۆزی ئەو شوناسە بگۆڕێت. لە ڕاستیدا، ئەمە بۆچوونی هەر کەسێك بوایە جێگەی لە سەر وەستان نەبوو، بەڵام بۆ سیاسی و ڕۆشنبیرێکی وەك مەلا بەختیار، جێگەی هەڵوەستەکردنە، چونکە نابێ ئەو هێندە لە واقیعی سۆسیۆلۆژی و سیاسی و فەرهەنگی و مێژوویی کۆمەڵگەکەی بێ ئاگا بێت.
هەموومان دەزانین ئەوانەی نووسەر بە کۆنە پارێز ناویان دەبات، ئەو چینە هەژار و چەوساوە و شۆڕشگێڕەن، کە پانتایەکی گەورە لە شۆڕش و بزوێنەری خەباتە چەکدارییەکە بوون. ئەوانە، لە ڕووی پێکهاتە و ناسنامەی کۆمەڵایەتییەوە، ئاماژە بن بۆ هەر شوناسێکی کۆمەڵایەتی، هیچ لەوە ناگۆڕێت کە بەشدار و قوربانیدەر و درێژە پێدەری سەرەکی و هەمیشەیی خەباتی شاخ بووینە، هاوتەریب لە گەڵ بژاردە سیاسی و ڕۆشنبیریەکەی شۆڕش. پاشان هیچ شۆڕشێك و خەباتێکی چەکداری هەیە لە دنیادا، نوخبەیەکی سیاسی و ڕۆشنبیر بە تەنها سەری خستبێت؟ گومانم نییە نووسەری کتێبەکە، کە بە وردی ئاگاداری مێژووی سیاسی جیهانە، مەبەستی لەو بۆچوونە، تەنها لێدانە لە یەکێتی و خەباتی شاخ و کارەکتەرەکانی، دەنا دیسانەوە بۆچی ئامادە بووە هاوسەنگەری ئەو کۆنە پارێزانە بێت؟ لەلایەکی دیکەوە، دەکرێ بپرسین، ئاخۆ مام جەلال و نەوشیروان، ماهیەتی ئەو چینە کۆمەڵایەتیەیان نەناسیوە و نەزانیوە؟ بێگومان زۆر زیاتریش لە مەلا بەختیار، بەڵام جیاوازیەکەیان لەوە دایە، کە ئەوان سیاسی دووربین و خوێنەوەی وردیان بۆ کۆمەڵگەکەی خۆیان کردووە و دەشیانزانی خەباتی شاخ بە تەنها، بە مەلا بەختیار و کادیر و خوێنەوارەکانی کۆمەڵە سەر ناکەوێت، بەڵکو دەبێ کرێکار، مامۆستا، کادیر، کوێخا، بگرە سەرۆك هۆز و عەشیرەتیشیان لەگەڵ دابێت. ئەمە واقیعی سۆسیۆلۆژی کۆمەڵگەی ئێمەیە و دەبێ قبولمان بێت. تەنانەت ئێستا ئەگەر یەکێتی یان هەر حزبێکی تر، بچێتە هەڵبژاردنەوە و هەموو نووسەران و ڕۆشەنبیرانی کوردیش دەنگی پێ بدەن، ناکاتە نیو کورسی پەرلەمان. بۆیە ئەوەی مەلا بەختیار دەیڵێت، بە داخەوە شکانەوە و گاڵتەکردن و بەکەم سەیرکردنی هەموو ئەوانەیە، کە بەشداری خەباتی شاخ بووینە و دڵنیاشم زۆرینەیان هاوڕێ و هاو ڕێبازی نزیکی ئەو بوونە. ئیدی ئەو جۆرە باسکردنە، تەنها ڕشتنی کینەیەکی سیاسییە، کە دەرهاوێشتەی دەرەنجامەکانی کۆنگرەی چوارەمی یەکێتییە و هیچی تر.

بۆچوونەکانی نووسەر لەو کتێبەدا، پارادۆکسی زۆریان تێدایە، کە دەلالەت لە گۆڕینی هەڵوێست و پاشگەزبوونەوە لە بنەمای خەباتی سیاسی لە ڕابردوودا، بە تایبەتیش یەکێتی بوون دەکات. ئەمجارەیان

لە لاپەڕە (105) دا دەنووسێت:(کە مفاوەزاتی یەکێتی و حکومەت لە ساڵی 1984کرا، خۆم هەر باوەڕم بەوە نەبوو کە بە عس مافی کورد بدات) نووسەر لە کاتێکدا، دوای سی و شەش ساڵ ئەمە دەڵێت، کە خۆی ئەندامی ئەو وەفدە بووە و دەیان وێنەشی لەو مفاوەزاتە بۆ یادگاری گرتوون! لە وێنەکانیشدا، نەمبینیوە نیگەرانییەك بە ڕووخساری مەلا بەختیارەوە دیاربێت کە بڕوای بەو دانیشتنانە نەبووە. ئیدی حاشاکردن لەو مێژووە تاکوێ بۆ دەکات؟ ئەمە ئەو کاتە شوێنی خۆی دەگرت و دەبووە مێژوویەکی سیاسی و دەسکەوتێکی کەسی و تایبەتی بۆ ئەو، کە لە ساتی مفاوەزاتەکە بوایە نەك ئێستا ئەمە بڵێت. گەرچی نووسەر، لە پێناو ساغکردنەوەی ئەو بۆچوونەی، مام جەلال دەکاتە گەواهیدەر، بەڵام ئەو لە ژیان نەماوە، هەر کەسێکیش لە ژیان نەمابێت، ناتوانرێت بکرێتە گەواهیدەر بە سەر هەر ڕووداوێکەوە بێت. مەلا بەختیار توندتریش دەدوێت و ئەمجارەیان هەرپەیوەست بەو مفاوەزاتە لەلاپەڕە (220) دا دەنووسێت:([illegible] *1983* 1985سەرنەکەوت) نووسەر لە کاتێکدا تاڵەبانی وەك کەسێکی سەرنەکەوتوو لەو مفاوەزاتە دەناسێنێت، کە خۆشی ئەندامی هەمان وەفد بووە. ئەمە تەنها بە ئامانج گرتنی تاڵەبانییە. چونکە هەموومان دەزانین مام جەلال بە تەنها مفاوەزاتی نەکردووە و شاندێکی مەکتەبی سیاسی کە لە (مەلا بەختیار و ملازم عومەر و فەریدون عەبدولقادر و فوئاد مەعسوم) پێکهاتبوون، ئەندامانی شاندەکە بوون. لە سرووشتی کاری دیبلۆماسی و دانوستانی نێو شاند و وەفدەکانی دوو لایەنی نەیار و ناکۆکیشدا، هیچ کاتێك شکست، یان سەرکەوتنی دانوستانەکان، ناخرێتە ئەستۆی تاقە کەسێك، بۆیە ئەوەی نووسەر دەیڵێت نا لۆژیکی و نا بابەتییە. بێگومان خوێندنەوەی نووسەر بۆ ڕووداوەکانی ئەوکات، لە کڵاوەڕۆژنەی ئێستاوە و بەو تێگەیشتنەوە، جۆرێك لە شێواندنی مێژوویی دروست دەکات، چونکە هەموو ڕووداوێك، پەیوەستە بەو زەمینە و زەمەنەی تیایدا ڕوودەدات، بۆیە ئەو ڕووداوانە، ڕەنگە بۆ ئەو کاتی شۆڕش دروست ببن، بەڵام کاتێ بە ڕوانگەی ئێستا دەیانخوێنینەوە و دەیانبەستینەوە بە واقیعی ئێستا، ئەوا خوێندنەوە و هەڵسەنگاندنێکی بابەتییانە نییە. لەو ڕوانگەیەشەوە، ئەگەر مەلابەختیار هەزاران جار ڕەخنە لەو واقیعە و لەو ڕابردووە بگرێت، هیچ بەهایەکی نییە، چونکە خۆی لە نێو ئەو واقیعە بووە و هەڵوێستێکی کرداریشی نەنواندووە وەك پەرچەکردارێك، کە بۆچی بە نموونە یەکێتی دیل دەکوژێت؟ ئەو نەك هەر ئەمەی نەکردووە، بگرە لە دوای ڕاپەڕینەوە، یەکڕاست سەنگەر دەگوازێتەوە نێو یەکێتی. نووسەر بەردەوام دەبێت لە قێزەوەن نیشاندانی خەباتی شاخ و ئەمجارەیان دەنووسێت:(هەرێمەکان لە

گەشەکردنی عەسکەری دابوون و هاوکات سەرانەسەندن، وەك کۆیلە سەیرکردنی خەڵکی، ئازاردان و لێدانیش برەوەی دەسەند. (لا349) ڕەنگە زۆربەمان بزانین کە ئەم دیاردە ناشرین و نا شۆڕشگێڕیانە، لە پەراوێزی شۆڕشی شاخدا بوونیان هەبووە، بەڵام پرسیارە جەوهەریەکە لێرەدا ئەوەیە، بۆچی نووسەر وەك سەرکردە و پێشمەرگەیەك، ئێستا کۆنە کا بەبا دەکات و ئەوکات هەڵوێستی نەبووە؟ کە دەیزانی ئەمە ماهیەتی ڕاستەقینەی خەباتی شاخە بە بڕوای ئەو، بۆچی ئامادەبوو هاوسەنگەر و هاو ڕێبازی ئەو(جەلادانە) بێت وەك ئەوەی ئەو وەسفیان دەکات؟ بۆچی وازی لە ژیانی شاخ و پێشمەرگایەتی نەهێنا و وەك پەرچەکردارێك نەچووە دەرەوە؟ بۆیە ئەمە هەڵخەڵەتاندنی خوێنەر و فریودانی خەڵکە لەلایەك کە شۆڕش و خەباتی شاخ لەمەدا کورت بکاتەوە و لەلایەکی دیکەشەوە، دوای چل ساڵ زیاتر تازە بێت ڕەخنە لەو دیاردانە بگرێت. ئەو لەکاتێکدا ئەم کردار و ڕەفتارانەی بینیوە و بە چاوی ئێستا و بە تێگەیشتنی ئێستای خۆی ڕەخنەیان لێ دەگرێت، کە هەرخۆی دان بەوە دا ئەنێت کە لە نێو چەقی ڕووداوەکان بووە. بە بەڵگەی ئەوەی لەلاپەڕە (366) دا دەنووسێت:(بەندە لە ساڵی 1976 وە نەك هەر ئاگام لە ڕووداوەکانە، بەڵکو لە نێویشیان دابوومە) ئەمەش خۆی لە خۆیدا پووچەڵکردنەوەی ئەو بۆچوون و ڕەخنانەی خۆیەتی. بێ دەنگ بوون لە سەر هەڵە و تاوان لە ڕووی یاساییەوە، هاوبەشیکردنە.

بەشێکی دیکەی کتێبەکە، قسەکردنە لە سەر ئاڵای شۆڕش و ئەو هەڵوێستانەی ڕووبەڕووی نووسەر بوونەتەوە، لە میانەی ڕاگەیاندنی ئەو ڕەوتە و جیابوونەوەی. هەڵبەتە ئەمە مێژووە و دیارە و زۆریشی لە بارەوە نووسراوە، بەڵام ئەوەی نا لۆژیکییە ئەوەیە، کە نووسەر جیابوونەوەی ئاڵای شۆڕش لە یەکێتی، هاوشێوەی جیابوونەوەی گۆڕان لە زەمەنی دوای ڕاپەڕیندا دەبینێت. بە بڕوای ئەو، نەوشیروان و یەکێتی کە دژی جیابوونەوەی ئەوان بوون، خۆی لە یەکێتی جیابووەوە و گۆڕانی دامەزراند و مام و یەکێتیش قبولیان کرد. نووسەر کە سیاسیەکی بە ئاگاو ڕۆشنبیرە، دەبوو ئەو دوو هەڵومەرجە سیاسی و بابەتی و شۆڕشگێڕییەی بەراوردی یەکتری کردبا، کە گۆڕان و ئاڵای شۆڕشی تیادا دامەزران. ئاخر جیابوونەوەی ڕەوتێك، لە هەناوی حزبێکی سیاسیدا، ئەو حزبەش لە یەك کاتدا لەگەڵ دەیان نەیاری خۆی لە شەردا بێت، وێرای ئەمەش لە قۆناغی ڕزگاری نیشتمانی و خەباتی چەکداری دابێت، لە هەمووشی سەختتر لە بەرامبەر هێزێکی شۆفێنی وەکو بەعس وەستابێتەوە، چۆن وەکو جیابوونەوەی ڕەوتێکە لە زەمەنی دوای ڕاپەڕین، کە زەمەنی ئازادی و خۆ بەڕێوەبەری فرەیی سیاسی و حزبییە؟ ئەم بەراوردکارییە، هەر کەسێك بیکات بڕوام وایە لە بێ ئاگایە، بەڵام ئەوەی مەلا بەختیار زۆرتر پاسا و هێنانەوەیەکی

سیاسییە لەوەی بۆ ئاگایی بێت. دەنا خۆی باش دەزانێت ئەم دوو جیابوونەوەیە، لە هەموو ڕووێکەوە زۆر جیان لە یەکتری و هەر بەراوردیش ناکرێن. ئەم کتێبە، گەرچی بەشێکی زۆری وەڵامدانەوەی کتێبیەکەی(برایم جەلال)ە، ، بەڵام ئەمەیان پەیوەندی بە ئێمەوە نییە، بەڵکو تەنها دەمانەوێت وەك خوێنەرێك بپرسین، کە بۆچی و لە بەرچی ئەو کتێبە لە ئێستا دەنووسێت و بڵاو دەکاتەوە؟ کە وەڵامەکەی ڕوونە، چونکە یەکەم: پێگە و دەسەڵاتی لە نێو یەکێتی نەماوە، دووەم: هەریەك لەمام جەل و نەوشیروان مستەفا لە ژیان نەماون.

نووسەر گەرچی بە کەسێکی ورد لە ڕووی نووسین خۆی دەناسێنێت، بەلام گەلێك هەڵەی لەو کتێبەدا کردووە وەك:

- لا38 نووسیویەتی:_(مەحمەد حەلاق و هاوڕێکانی لە ساڵی 1994 شەهید کران) بێگومان ئەم بەروارە هەڵەیە، چونکە ئەوان لە 2/11/1995 لە ڕووداوێکدا کوژران.
- لا63 نووسیویەتی:_(شەڕی قرناقاو پشت ئاشان لە ساڵی 1982بوو) ئەمەش هەڵەیە، چونکە ئەو شەڕە لە 1/5/1983ڕوویدا.
- لا 98 (نووسەر سەید کاکەی بە شەهید داناوە) لە کاتێکدا ئەو هێشتا لە ژیاندا ماوە.

*لا 121 نووسیویەتی:_(مەنەلێگ، گەڕانەوە بۆدیالێگ و ڕووداوی ڕابردوو) بەڵام گەڕانەوە بۆ ڕابردوو فلاشباکی پێ دەگوترێت، مەنەلێگ بە مانای خۆدواندن لە ناخەوە.

- لا 191 (نووسەر ڕەخنە لە ئەحمەد بانیخێلانی دەگرێت کە چۆن بە پێشمەرگە دەڵێت چەکدار) بەڵام هەر خۆی پێشتر لە لاپەڕە 45 دا چەکداری نووسیوە. ئەمەش نەبوونی ئاگاییە لە ڕەخنەگرتن.
- لا 213 نووسیویەتی:_(شیعری هەوارەی سەیدا ساڵحی نەمر لەلایەن تیپی مۆسیقای سلێمانی کراوەتە سروود) ئەمە هەڵەیە، چونکە ئەو سروودە کە بە دەنگی هونەرمەندان (ئاراس محەمەد شەوقی) و(کامل مستەفا) گوتراوە، لەلایەن تیپی مۆسیقای زانکۆی سلێمانی لە ساڵی 1977 کراوەتە سروود.
- لا272 نووسیویەتی:_(ناحیەی سەید سادق) ئەمەشیان هەڵەی تێدایە، چونکە ناحیە نییە و قەزایە.
- لا340 نووسیویەتی:_(بەیاننامەی 27ی حوزەیرانی ساڵی 1967) بەڵام ساڵەکە 1966 بوو. چونکە ئەم بەیاننامەیە، لە ژێر کاریگەریەتی ئەو شکستە ڕاگەیاندرا کە سوپای عێراق لە شەڕی

هەندرێن مانگێك پێشووتر تووشی ببوو.

- لا450 نووسیویەتی:_(خۆپیشاندانەکانی 17 ی شوباتی 2012) ئەمەش هەڵەیە، چونکە ساڵەکە 2011 بوو.

دواجار دەمەوێ ئاماژە بەوە بدەم، گەرچی نووسەر لە سەرەتای کتێبەکەیدا، باس لە ڕقی سایکۆلۆژی و کینەی سیاسی دەکات و هەوڵدەدات شرۆڤەی ئەو حاڵەتە بکات و خۆشی لە نووسینەوەی ڕووداوەکان نەکەوێتە ژێر کاریگەریەتی ئەو هەستە سایکۆلۆژییە، بەڵام بە داخەوە زمانی ئەویش لەوکتێبەدا، لە گەلێك شوێن زمانێکە لە ژێر کاریگەریەتی ئەو کینە سیاسییەی ڕابردوو دایە و گەلێك وشە و دەستەواژەم کەوتنە بەرچاو، کە توندوو لە دەرەوەی زمانی نووسینی سیاسییانەن. بۆ نموونە وەك دەستەواژەی: (سووکی وەکو خۆی لا 114) ئەمەش دەلەلاتە لەوەی کە ئەو خۆشی تا ڕادەیەك هەڵگری ئەو زمانەیە، کە بارگاوییە بەو کینەیە. لە مەش سەیرتر و کارەساتر ئەوەیە، کە نووسەر لە ڕابردووی خۆی هەڵگەراوەتەوە و بە شێوەیەك باسی یەکێتی و کادیر و تەنانەت سکرتێرەکەشی دەکات، وەك ئەوەی خۆی ڕۆژێك لە ڕۆژان بۆ چرکەیەکیش یەکێتی نەبووبێت. ئیدی نازانم نووسەر کێ چەواشە دەکات و فریوی دەدات؟ دەیەوێت مێژووێك باس بکات، وەك ئەوەی دەیەوێت و مەبەستیەتی، نەك وەك ئەوەی هەیە و ڕوویداوە و دەبینرێت و ماوەتەوە. هەر چییەك و هەر چۆنێك بێت، مەلا بەختیار لە کتێبەکەیدا، لە بری ستایش دادەبەزێتە سەر یەکێتی، خۆی وا وێنا دەکات کە تەماشاکەرێکی ئەو مێژووە و ئەو ڕووداوانە بووە. دواجار ئەم کتێبە بە بڕوای من، هیچ ئەرزشێکی سیاسی و مێژوویی نییە. چونکە لە سەردەمێکدا نووسراوە و بڵاو دەکرێتەوە، کە نە تاڵەبانی، نە نەوشیروان مستەفا لە ژیاندا نەماون. ئەمەش تەنها یەك ئاماژە دەگەیەنێت، ئەویش نابوێری نووسەرە لە گێڕانەوەی ڕووداوەکان، پێش مەرگی ئەو دوو سەرکردەیە. ئەمە بڕوا و تێگەیشتنی منە دوای خوێندنەوەی کتێبەکە.

- پەراوێز :_ لە بری بیرەوەری: نووسینی: مەلا بەختیار، بڵاوکراوەی: ناوەندی ڕۆشنگەری چاودێر_2020سلێمانی.